

HISTORIA@TEORIA

HISTORIA@TEORIA

2017/1 (3)

ISSN 2450-8047

3

O HISTORII HISTORIOGRAFII
część 1

REDAKTORZY TOMU
VIOLETTA JULKOWSKA
MARIA SOLARSKA
MACIEJ BUGAJEWSKI

Rada naukowa

prof. dr hab. Krzysztof Pietkiewicz (Poznań) – przewodniczący, prof. Pál Attila Illes (Budapeszt),
dr hab. Konstantin Jerusalimsky (Moskwa), dr hab., prof. UAM Violetta Julkowska (Poznań),
dr hab. prof. UAM Piotr Kraszewski (Poznań), prof. dr hab. Waldemar Łazuga (Poznań),
dr hab. prof. UŚ Dorota Malczewska-Pawelec (Katowice), prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Toruń),
prof. dr hab. Tomasz Pawelec (Katowice), prof. dr hab. Jan Pomorski (Lublin),
prof. dr hab. Aldona Prašmantaitė (Wilno), prof. dr hab. Lorina Repina (Moskwa),
dr Wołodymir Sklokin (Lwów), prof. dr hab. Witalij Telwak (Drohobycz),
prof. dr hab. Krzysztof Zamorski (Kraków), dr Iwona Werner (Poznań),
dr hab. prof. ASP Anna Maria Kramm (Wrocław), dr hab. prof. UAM Maciej Bugajewski (Poznań)

Kolegium redakcyjne

dr Tomasz Falkowski, dr hab. prof. UAM Violetta Julkowska, dr hab. prof. UAM Maria Solarska,
dr Marta Studenna-Skrucka, dr Grzegorz Skrukwa, dr hab. prof. UAM Wiktor Werner,
dr Karolina Polasik-Wrzosek, prof. dr hab. Wojciech Wrzosek

Redaktor naczelny

prof. dr hab. Wojciech Wrzosek

Redaktorzy tematyczni

dr hab. prof. UAM Violetta Julkowska,
dr Grzegorz Skrukwa, dr hab. prof. UAM
Wiktor Werner, prof. dr hab. Wojciech Wrzosek

Sekretarz redakcji

dr Karolina Polasik-Wrzosek
ul. Umultowska 89D, 61-614 Poznań,
(II Piętro), p. 3.35
e-mail: histteor@gmail.com

Redaktorzy językowi

język polski – Agnieszka Kraszewska
język angielski – Andrzej Pietkiewicz
język rosyjski – Konstantin Jerusalimski

Recenzenci spoza Rady Naukowej:

prof. dr hab. Natalia Alewras, prof. dr hab. Grzegorz Błaszczuk, dr hab. prof. UAM Maciej Bugajewski,
dr hab. prof. UAM Maciej Forycki, dr hab. prof. UR Mariola Hoszowska, prof. dr hab. Stanisław Jankowiak,
dr hab. prof. UAM, Jaromir Jeszke, prof. dr hab. Artur Kijas, prof. dr hab. Natalia Korzun,
dr hab. Jacek Kowalewski, prof. dr hab. Andrzej P. Kowalski, prof. dr hab. Jerzy Maternicki, dr Tomasz Nakoneczny,
prof. dr hab. Janusz Ostoja-Zagórski, dr Magdalena Nowak, dr Ivan Peshkov, dr hab. prof. UMK Wojciech Piasek,
dr hab. prof. UM Bożena Płonka-Syroka, dr hab. prof. UR Paweł Sierżęga, dr hab. prof. UAM Izabela Skórzyńska,
dr hab. prof. UAM Jakub Wojtkowiak, dr Olga Worobjewa, dr hab. prof. UAM Janusz Wiśniewski,
prof. dr hab. Leonid Zaskilniak, dr hab. prof. UAM Michał Zwierzykowski

Opracowanie graficzne

Fundacja TRES – Anna Kaźmierak

Fotografia na okładce

Fundacja TRES – Wojciech Olejniczak

Techniczna korekta tekstów

Łukasz Hajdrych

Wielce Szanownemu Panu Profesorowi Janowi Pomorskiemu, w podziękowaniu za ważne książki, inspirujące dyskusje, patronowanie wielu inicjatywom, które wzbogaciły wspólnotę historyków, historyków historiografii i teoretyków historii, z okazji Jego 40-lecia pracy naukowej, dedykujemy niniejszy tom.

*Rada Naukowa i Redakcja Historia@Teoria
oraz Rada Naukowa Interdyscyplinarnego
Seminarium Historycznego*

SPIS TREŚCI

Maciej BUGAJEWSKI, Violetta JULKOWSKA, Maria SOLARSKA HISTORIA HISTORIOGRAFII – KRZYŻYS, RECEPCJA, DIALOG NOTY O AUTORACH	9 18
I. DEFINICJE/REDEFINICJE	
Od Redakcji ANKIETA: HISTORIA HISTORIOGRAFII – GRANICE I POGRANICZA DYSCYPLINY BADAWCZEJ	22
Rafał STOBIECKI WSPÓŁCZESNY STATUS HISTORII HISTORIOGRAFII	24
Marcin KULA HISTORIA HISTORIOGRAFII: KSIĄŻKA TELEFONICZNA CZY FRAGMENT SOCJOLOGII WIEDZY?	38
Violetta JULKOWSKA OD DZIEJÓW HISTORIOGRAFII DO DZIEJOWOŚCI TEKSTÓW HISTORIOGRAFICZNYCH	52
Hanna WÓJCIK-ŁAGAN O HISTORII HISTORIOGRAFII. KILKA REFLEKSJI O SUBDYSCYPLINIE	62
Dariusz DOLAŃSKI, Andrzej GILLMEISTER HISTORIA HISTORIOGRAFII – JAK DALEKO OD METODOLOGII?	74
Wiktor WERNER HISTORIA HISTORIOGRAFII – DROGA DO METAREFLEKSJI HISTORYCZNEJ	78
II. POSTACI I ŚRODOWISKA	
Jerzy MATERNICKI POGLĄDY WANDY MOSZCZEŃSKIEJ NA PRZEDMIOT, ZADANIA I WARSZTAT BADAWCZY HISTORII HISTORIOGRAFII	84
Rafał STOBIECKI HISTORIA HISTORIOGRAFII. STUDIUM Z DZIEJÓW TOŻSAMOŚCI DYSCYPLINY NA PRZYKŁADZIE OŚRODKA ŁÓDZKIEGO	108
Maria SOLARSKA, Maciej BUGAJEWSKI HISTORIA HISTORIOGRAFII JAKO HISTORIA PRAWDY. DWUGŁOS O PODSTAWACH TEORETYCZNYCH HISTORII HISTORIOGRAFII JERZEGO TOPOLSKIEGO	122

Paweł SIERŻĘGA **BADANIA PROWADZONE W ZAKŁADZIE HISTORII HISTORIOGRAFII I METODOLOGII HISTORII INSTYTUTU HISTORII UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO (2001-2016)**

132

Dariusz DOLAŃSKI **TRADYCJE BADAŃ HISTORIOGRAFICZNYCH NA UNIwersYTECIE ZIELONOGÓRSKIM**

142

III. NOWE IDEE

Wojciech WRZOSEK **HISTORIA HISTORIOGRAFII JAKO DZIEJE MYŚLENIA HISTORYCZNEGO**

151

Tomáš FALKOWSKI, **CZTERY TEZY O HISTORII HISTORIOGRAFII**

158

Andrzej RADOMSKI **BIG DATA I WIZUALIZACJA. „KILKA” UWAG O PROBLEMATYCE I DYLEMATACH WSPÓŁCZESNEGO HISTORYKA HISTORIOGRAFII**

168

Wiktor WERNER **HISTORIA HISTORIOGRAFII A CELE I WARTOŚCI TOWARZYSZĄCE STUDIOWANIU HISTORII**

182

IV. FORMACJE DYDAKTYCZNE

Jolanta KOLBUSZEWSKA **ŁÓDZKI OŚRODEK HISTORIOGRAFICZNY. ŚRODOWISKO, BADANIA, DYDAKTYKA**

200

Joanna PISULIŃSKA, **ZAJĘCIA Z HISTORII HISTORIOGRAFII W INSTYTUCIE HISTORII UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO**

210

Dorota MALCZEWSKA-PAWELEC **INTERPRETACJE PRZESZŁOŚCI. PRZEMIANY OBRAZU WYDARZEŃ, POSTACI I PROCESÓW DZIEJOWYCH W LITERATURZE HISTORYCZNEJ (Z REFLEKSJI NAD NAUCZANIEM O DZIEJACH HISTORIOGRAFII)**

214

V. RECENZJE

Julia OLEJNICZAK **JOAN W. SCOTT, LOUISE A. TILLY „WOMEN, WORK AND FAMILY”, NOWY YORK-LONDYN 1989**

228

NOTY O AUTORACH

Maciej Bugajewski

Dr hab., prof. UAM, pracuje w Instytucie Historii UAM. Zajmuje się zagadnieniami metodologii historii, historii historiografii, filozoficznymi i retorycznymi problemami edukacji historycznej, teoretycznymi problemami pamięci historycznej. Wybrane publikacje: *Brzemień przeszłości. Zło jako przedmiot interpretacji historycznej* (2009); *Historiografia i czas. Paula Ricoeura teoria poznania historycznego* (2002); (red.) *Czy przeszłość powinna być inna? Studia z teorii i historii historiografii* (2008); (wraz z M. Solarską) *Współczesna francuska historiografia kobiet* (2008); (red. naukowa wraz z I. Skórzyńską) „Sensus Historiae” 4/2011 oraz 1/2012 (numery tematyczne poświęcone pamięci historycznej); (wraz z V. Julkowską) red. naukowa „Rocznika Antropologii Historii”, nr 1, 2013 (*O Reprezentacji*).

Dariusz Dołański

Prof. dr hab., kierownik Zakładu Historii Nauki i Kultury Uniwersytetu Zielonogórskiego. W latach 2005-2016 był dyrektorem Instytutu Historii. Zajmuje się historią historiografii polskiej XVIII wieku, zwłaszcza kwestiami transferu kulturowego i obrazu świata, głównie Europy oraz problemami pamięci historycznej na zachodnich ziemiach Polski po 1945 roku. Publikuje w Polsce i w Niemczech.

Tomasz Falkowski

Pracuje w Zakładzie Metodologii Historii i Historii Historiografii IH UAM w Poznaniu. Studiował w Toruniu (UMK), a także Poznaniu (UAM) i Paryżu (Paris I, EHESS). Główne prace: *Mysł i zdarzenie*, Universitas, Kraków 2013; Foucault. *Historiozofia zdarzenia*, WN UAM, Poznań 2014. Najważniejsze przekłady: *Marc Ferro, Kino i historia*, PWN, Warszawa 2011; Maurice Blanchot, *Przestrzeń literacka*, PWN, Warszawa 2016. Zainteresowania badawcze: historia historiografii, historia nauki, współczesna humanistyka francuska.

Andrzej Gillmeister

Dr hab. jest profesorem nadzwyczajnym w Zakładzie Historii Nauki i Kultury Uniwersytetu Zielonogórskiego i redaktorem naczelnym „In Gremium”. Jego dociekania naukowe koncentrują się wokół religii rzymskiej oraz związanej z nią historiografii współczesnej. Jest autorem kilku monografii i studiów publikowanych w Polsce i zagranicą.

Violetta Julkowska

Dr hab. prof. UAM Violetta Julkowska, historyk historiografii i dydaktyk historii. Organizatorka projektów badawczych i edukacyjnych, od 2008 w prezydium Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej. Zainteresowania badawcze: kultura historyczna, media w edukacji, historia historiografii, studia regionalne, studia nad pamięcią i studia biograficzne. Opublikowała: *Retoryka narracji historycznej Joachima Lelewela* 1998; *Europejski wymiar edukacji a chrześcijaństwo* 2006; *Historia dla wyobraźni. Recepcja i interpretacja pisarstwa historycznego Karola Szajnochy*, Poznań 2010; *Foto-historia. Fotografia w edukacji historycznej* (red.) 2012; *Foto-historia. Fotografia w przedstawianiu przeszłości* (red.) 2012; *Przywołane z historii. Ocalone z pamięci* (red.) 2013; *Helena Tadeuszak 1909-1986* (2014); *Jan Kiliński. Historia i pamięć* (red.) 2015; *Memoiry of heritage. Heritage of memory* (red. wspólnie z W. Werner) 2016; *Krajobrazy kulturowe. Sposoby konstruowania i narracje* (red. wspólnie z R. Traba i T. Strykiewicz) 2017.

Jolanta Kolbuszewska

Dr hab., prof. nadzwyczajny w Katedrze Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół polskiej historiografii i myśli historycznej XIX i pierwszej połowy XX wieku. Podejmuje również zagadnienia z zakresu biografistyki i źródłoznawstwa oraz historii codzienności. Autorka książek: *Mutacja modernistyczna w polskiej historiografii (przełom XIX i XX wieku)*, Łódź 2005; *Tadeusz Korzon (1839-1918). Między codziennością, nauką a służbą narodowi*, Łódź 2011. Współautorka opracowania *Historycy a socjalizm. Polska lewica niepodległościowa spod znaku Klio*, Łódź 2015, współredaktor tomu *Historia i pamięć. Studia i szkice historiograficzne*, Łódź 2016. Od kilku lat zajmuje się również badaniami nad karierami naukowymi polskich historyczek.

Marcin Kula

Emerytowany prof. zw. dr hab. w Zakładzie Historii XX w. Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1968-1990 pracował w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk; w latach 1989, 1990, 1992, 1995, 1999 Directeur d'études w École des Hautes Études en Sciences Sociales w Paryżu (na zaproszenie Maison des Sciences de l'Homme); wykładał i prowadził badania historyczne we Francji, na Kubie, w Anglii, we Włoszech, w Stanach Zjednoczonych, w Brazylii i w Izraelu. Wśród książek opublikował ostatnio m.in.: *Nośniki pamięci historycznej* (2002); *Wybór tradycji* (2003), *Między przeszłością a przyszłością* (2004), *Solidarność w ruchu 1980-1981* (2006), *Autoportret rodziny X. Fragment żydowskiej Warszawy lat międzywojnia* (2006), *O co chodzi w historii* (2008), *Naród, historia i... dużo kłopotów* (2011), *Najpierw trzeba się urodzić* (2011).

Dorota Malczewska-Pawelec

Dr hab., adiunkt w Zakładzie Historii XIX wieku Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe: życie codzienne w XIX stuleciu, dzieje II Rzeczypospolitej, historia historiografii, pamięć historyczna. Opublikowała: *Bogusław Mie-dziński (1891-1972). Polityk i publicysta* (2002); *Rewolucja w pamięci historycznej. Porównawcze studia nad praktykami manipulacji zbiorową pamięcią Polaków czasów stalinowskich* (wspólnie z T. Pawelcem) (2011), *Dialog o Śląsku. O (nie)zmienności obrazu krainy i jej mieszkańców w polskich syntezach dziejów narodowych epoki zaborów (studium historiograficzne)*, Katowice 2012.

Jerzy Maternicki

Prof. dr hab., Uniwersytet Rzeszowski. Autor licznych prac z zakresu historii historiografii XIX i XX wieku. Ostatnio opublikował: *Historia i historycy. Studia i szkice historiograficzne*, Rzeszów 2004; *Historia i życie narodu. Poglądy i postawy historyków polskich XIX i XX w.*, Rzeszów 2009; *Pogranicza historii*, Rzeszów 2011; *Walerian Kalinka (1826-1886) i jego badania nad epoką porozbiorową. Galicja i jej dziedzictwo*, t. 21, Rzeszów 2013; *Złote lata historiografii polskiej we Lwowie*, Rzeszów 2015; [współred.] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, t. I i II, Rzeszów 2007 i 2014; [współred.] *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 r.)*, Rzeszów 2016.

Julia Olejniczak

Studentka V roku historii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, specjalność archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Laureatka nagrody im. K. Tymienieckiego za najlepszą pracę licencjacką w roku akademickim 2014/2015. Pracownica Archiwum Państwowego w Poznaniu, na stanowisku związanym z archiwami cyfrowymi. Obecne zainteresowania naukowe koncentrują się na zagadnieniach związanych z historią kobiet i rodziny, szczególnie w kontekście dziewiętnastowiecznego Poznania.

Joanna Pisulińska

Dr hab. Joanna Pisulińska, prof. UR; prowadzi badania nad polską historiografią XIX i XX wieku. Jestem autorką dwóch monografi: „Żydzi w polskiej myśli historycznej doby porozbiorowej (1795-1914). Syntezy, parasyntezy i podręczniki dziejów ojczystych” (2004) i „Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918-1939)” (2012).

Andrzej Radomski

Prof. UMCS. Pracuje w Instytucie Kulturoznawstwa UMCS, kierownik Zakładu Teorii Kultury i Metodologii Nauk o Kulturze. Autor 5 książek i ponad 100 artykułów poświęconych teorii i metodologii badań w naukach historycznych o kulturze, humanistyce cyfrowej, wizualizacji wiedzy i nowym mediom. Redaktor Naczelny czasopisma: *Kultura i Historia* (www.kulturalihistoria.umcs.lublin.pl) oraz Wydawnictwa E-naukowiec (www.e-naukowiec.eu), Członek Rady Naukowej: DARIAH.PL. Academy teacher w Academia Electronica (w Second Life).

Paweł Sierzęga

Prof. UR, pracownik Zakładu Historii Historiografii i Metodologii Historii w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Autor prac z zakresu historii Galicji, historii historiografii i biografistyki. Opublikował i wydał m.in.: *Obchody 200.rocznicy odsieczy wiedeńskiej w Galicji (1883). Galicja i jej dziedzictwo*, t. 17, Rzeszów 2003; *Kazimierz Tyszkowski (1894-1940). Z dziejów nauki polskiej w międzywojennym Lwowie*, Rzeszów 2011; [współred.] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, t. 2, Rzeszów 2014; [współred.] *Історія та історика у Львівському університеті: традиції та сучасність* (до 75-ліття створення історичного факультету), Львів 2015; [współred.] *Historia. Ciągłość i zmiana. Studia ofiarowane Profesorowi Jerzemu Maternickiemu*, Rzeszów 2016.

Maria Solarska

Dr hab., prof. UAM, pracuje w Zakładzie Metodologii Historii i Historii Historiografii Instytutu Historii UAM; jej badania dotyczą historiografii jako praktyki kulturowej, historycznych badań nad relacjami płci oraz myślenia feministycznego. Monografie: *Historia zrewoltowana. Pisarstwo historyczne Michela Foucaulta jako diagnoza terażniejszości i projekt przyszłości*, Poznań, Instytut Historii UAM, 2006; (z Maciejem Bugajewskim), *Współczesna francuska historia kobiet. Dokonania – perspektywy – krytyka*, Bydgoszcz, Oficyna Wydawnicza Epigram 2009; *S /przeciw-historia. Wymiar krytyczny historii kobiet*, Bydgoszcz, Oficyna Wydawnicza Epigram 2011.

Rafał Stobiecki

Profesor zwyczajny w Instytucie Historii UE, kierownik Katedry Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii. Zainteresowania badawcze – dzieje polskiej i powszechnej myśli historycznej w XIX i XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem: historiografii okresu PRL, dziejopisarstwa polskiego na emigracji po 1945 r., rosyjskiej i radzieckiej historiografii XIX, XX i XXI w., współczesnej metodologii i teorii historiografii. Wybrane publikacje książkowe: *Historia pod nadzorem. Spory o nowy model historii w Polsce – druga połowa lat czterdziestych – początek lat pięćdziesiątych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1993; *Bolszewizm a Historia. Próba rekonstrukcji bolszewickiej filozofii dziejów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998; *Klio na wygnaniu. Z dziejów polskiej historiografii na uchodźstwie w Wielkiej Brytanii po 1945 r.*, Wyd. Poznańskie, Poznań 2005; *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*, Wyd. IPN, Warszawa–Łódź 2012 [wprowadzenie, redakcja i współautorstwo]; *Historycy polscy wobec wyzwań XX wieku*, Wyd. Nauka i Innowacje, Poznań 2014; *Historia – dziś. Teoretyczne problemy wiedzy o przeszłości*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2014 [redakcja i współautorstwo].

Wiktor Werner

Doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny w Instytucie Historii UAM. Zainteresowania naukowe: metodologia historii, historia historiografii, historia nauki (XVIII-XX w.) i historia kultury masowej (XIX-XXI w.) Autor czterech książek: *Wprowadzenie do historii PWN*, Warszawa 2012; *Historyczność kultury. W poszukiwaniu myślowego fundamentu współczesnej historiografii*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009; *Od duszy do świadomości, od jednostki do społeczeństwa. Szkice z historii intelektualnej*, Instytut Historii UAM, Poznań 2008 [wspólnie z Iwoną Werner]; *Kult początków. Historyczne zmagania o czas, religię i genezę. Szkice z historii historiografii polskiej i obcej*. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2004.

Hanna Wójcik-Łagan

Prof. zw. dr hab.; pracuje w Instytucie Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jest kierownikiem Zakładu Historii Kultury i Nauki. Specjalizuje się w zakresie historii najnowszej, równocześnie prowadzi badania naukowe dotyczące dziejów edukacji historycznej w wiekach XIX-XXI. Podejmuje także problemy mieszczące się w zakresie historii historiografii i metodologii historii w aspekcie ich transformacji na grunt szkolnego nauczania historii. Przedmiotem jej zainteresowań jest także problem związków nauki historycznej oraz historii szkolnej z polityką w II Rzeczypospolitej i w pierwszych dekadach po II wojnie światowej. Najważniejsze publikacje: *Nauczyciele historii szkół średnich i powszechnych w latach 1918-1939. Kształcenie doksztalcanie, doskonalenie*, (1999); współautorstwo podręcznika akademickiego *Współczesna dydaktyka historii*, red. J. Maternicki (2004); *Kult bohatera narodowego. Józef Piłsudski w szkolnej edukacji historycznej w latach trzydziestych XX wieku* (2012). Jest członkiem Krajowej Rady Dydaktyki Historii, Towarzystwa Historiograficznego, Kieleckiego Towarzystwa Naukowego oraz Sekcji Dydaktycznej PTH.

Wojciech Wrzosek

Prof. dr hab. Kieruje Zakładem Metodologii Historii i Historii Historiografii w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Historiografii w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Zainteresowania badawcze: metodologia nauk historycznych, współczesna historiografia francuska. Jest członkiem rad redakcyjnych lub naukowych czasopism: „*Studia Metodologiczne*” (red. naczelny od 1989-1999), „*Historyka. Studia Metodologiczne*” (od 1998), „*Odissiej. Man in History*” (od 1989); „*Roczniki Antropologii Wiedzy*” („*Jahrbucher fur Antropologie der Wissenschaft*”), (od 2006); „*Studia Historiae Oeconomicae*” (od 1994-2012); „*Historia i Kultura*” (od 2001); „*Istorija i Sovremennost*” (od 2004), „*Przegląd Bydgoski. Czasopismo Naukowe*” (od 1997), „*Eidos. Historiographic Almanac*” (od 2010). Autor m.in. książek: *Historia – Kultura – Metafora. Powstanie nieklasycznej historiografii* (1995), *O myśleniu historycznym* (2009).
